

Архів України

ОРГАН ГОЛОВНОГО АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

№ 5 (151) 1978

ВЕРЕСЕНЬ—ЖОВТЕНЬ

Науково-інформаційний бюлетень

Виходить раз на два місяці

Видається з 1947 р.

ЗМІСТ

- Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» 3
- Постанова Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури» 13

УКАЗИ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР

- Указ Президії Верховної Ради Української РСР про нагородження Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР 14
- Указ Президії Верховної Ради Української РСР про нагородження працівників архівних установ Почесною грамотою і Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР 14
- Указ Президії Верховної Ради Української РСР про присвоєння почесного звання Заслуженого працівника культури Української РСР 15
- Москалець М. М., Хоменко Г. А. Вручення високої нагороди 16

РЕСПУБЛІКАНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

- Глизь І. І., Сергеева В. С. Республіканська науково-практична конференція «Актуальні проблеми теорії і практики архівної справи на сучасному етапі комуністичного будівництва» 22
- Шевченко Ф. П. Про роль архівів у розвитку радянської історичної науки 28
- Гриценко Т. Т. Створення науково-довідкового апарату до фондів партійного архіву Інституту історії партії при ЦК Компартії України 31
- Кузьменко В. В. Документи ЦДАЖР УРСР на службі радянської науки 35
- Шевченко В. П. (Донецьк). Комплектування партійного архіву Донецького обкому Компартії України в десятий п'ятиріччя 38

© Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР, 1978 р.

МЕТОДИЧЕСКАЯ
КАБИНЕТ
№ 4898

Сл. № 11205/81

Бобошко Г. Ф. (Баришівка Київської обл.). Використання документів Баришівського районного державного архіву в агітаційно-пропагандистській роботі	41
Коновалова В. С. Міські і районні архіви в системі державної архівної служби республіки	43
Людковський Ш. С. (Миколаїв). Науково-інформаційна діяльність Миколаївського облдержархіву	46
Кондратьєв М. Ф. (Харків), Соловова Т. М. Деякі питання відбору на державне зберігання науково-технічної документації	49
Колесникова В. О. (Львів). Радянське архівне будівництво на Львівщині	51
Стрельський В. І. Підготовка кадрів істориків-архівістів у нашій республіці	54
Кисельова Н. К. (Чернігів). Удосконалення науково-довідкового апарату до документів відомчих архівів Чернігівщини	57

ДО 60-РІЧЧЯ ВЛКСМ

Слончак Н. М., Ятченко Л. Ф. Комсомол республіки в боротьбі за розвиток промисловості (за кінофотодокументами ЦДАКФФД УРСР)	61
Архипенко К. М., Штвилока О. І. Участь комсомолу та молоді Української РСР у відбудові народного господарства (1944—1945)	70
Мельник С. М. (Чернігів). Документи з історії комсомольських організацій Чернігівщини (1919—1920)	77

ІНФОРМАЦІЯ ТА ХРОНІКА

Попова О. А. (Донецьк), Богатий Г. Д. (Миколаїв), Косарева Н. К. (Чернігів), Анащенко Н. Б., Лазаренко О. С. (Тернопіль), Вавричкін М. Г. (Львів), Зарічний К. М. (Дніпропетровськ), Дніпровський С. В. (Ворошиловград), Ткаченко П. В. (Запоріжжя), Безбородько О. М. (Івано-Франківськ), Крячок М. І., Казанцева Г. Ф. (Суми), Федорів Р. П. (Луцьк), Делеган М. В. (Ужгород), Зайцева М. М. (Чернівці), Курилюк С. М. (Полтава), Никифоров І. О. (Житомир), Луговий Н. В. (Ровно), Романій Г. П. (Черкаси), Адаменко Л. А. (Харків). Науково-практичні конференції, присвячені 60-річчю радянської архівної справи	82
Луганська А. О. (Херсон). Обмін досвідом архівістів Херсонщини і Народної Республіки Болгарії	92
Адаменко Л. А. (Харків). Пересувна виставка документів у Харківському облдержархіві	92
Кукреш С. К. Нове видання схеми класифікації документів	93
Нагороди за працю	94

Редакційна колегія:

О. Г. МІТЮКОВ (головний редактор), М. М. БАЗАНОВА, Л. З. ГІСЦОВА, І. І. ГЛИЗЬ (заст. головного редактора), В. О. ЗАМЛИНСЬКИЙ, О. М. КОВАЛЕНКО, В. С. КОНОВАЛОВА, В. В. КУЗЬМЕНКО, Б. Д. НЕНЕНКО, М. Г. САВЧЕНКО, І. С. СЛАБЄЄВ, В. М. СОЛОНІНКО (відповідальний секретар), В. І. СТРЕЛЬСЬКИЙ

Адреса редакції: 252601, Київ-110, МСП, Солом'янська, 24. Телефон 77-11-24.

Здано до набору 13.9.1978 р. Підписано до друку 19.10.78 БФ 35018 Формат паперу 70×108¹/₁₆. Високий друк. Умовн. друк. арк. 8,4. Обл.-вид. арк. 9,8. Тираж 19250. Зам. К-107.

Друкарня видавництва «Київська правда», Київ, 252030, вул. Леніна, 19.

«АРХИВЫ УКРАИНЫ», № 5 (на українском языке). Научно-информационный бюллетень Главного архивного управления при Совете Министров УССР. Издаётся с 1947 г. Выходит 6 раз в год. Адрес редакции: 252601, Киев-110, ГСП, Соломенская, 24. Телефон 77-11-24. Типография издательства «Київська правда», 252030, Киев, ул. Леніна, 19. Печ. листов 6. Усл. печ. листов 9,6. Уч.-изд. листов 9,8. Тираж 19250. Зак. К-107.

ловградського, Одеського, Сумського, Херсонського, Харківського, Чернігівського облвиконкомів, які організували дворічні заочні курси для працівників міськрайархівів. Ми зацікавлені зберегти кадри, які добре зарекомендували себе в роботі. Отже, архівні відділи повинні орієнтувати працівників цих архівів на заочне навчання при Московському державному історико-архівному інституті, Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка, інших вузах і середніх навчальних закладах.

В. С. КОНОВАЛОВА

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛДЕРЖАРХІВУ

Миколаївський обласний державний архів за останні роки нагромадив певний досвід науково-інформаційної роботи. Одним з її напрямів є тематичне виявлення документів з наступним інформуванням про них відповідних організацій і широкої громадськості. Як правило, у п'ятирічних планах розвитку архівної справи передбачається виявлення цінних у політичному і науковому відношенні документів з найактуальніших тем. Однією з них є тема про діяльність В. І. Леніна і його соратників. Внаслідок кількарічної роботи працівники архіву вже виявили 250 історичних джерел про життя і діяльність творця і засновника Комуністичної партії і Радянської держави. Це телеграми за підписом В. І. Леніна до Миколаївського губвиконкому, документи про розповсюдження в дореволюційному Миколаєві його творів, газет «Искра», «Вперед», «Пролетарий» з працями В. І. Леніна, листи і телеграми великому вождю від трудящих Миколаївщини, матеріали про увічнення пам'яті Володимира Ілліча.

Працівники архіву не тільки інформували громадськість про виявлення цих документів, а й широко їх використовували в науковій і агітаційно-пропагандистській роботі. Зокрема за останні роки у періодичних виданнях опубліковано 30 статей і нарисів з цієї тематики, організовано ряд радіо- і телепередач, оформлено пересувну виставку «В. І. Ленін і Миколаївщина», що експонувалася у всіх районах області.

Багато архівних джерел виявлено і про революційну діяльність у Миколаєві соратників В. І. Леніна. Про них у газетах і журналах видруковано 36 статей і нарисів. Завдяки виявленню раніше невідомих документів вдалося уточнити і доповнити біографічні відомості про життя і діяльність Г. І. Петровського, Ф. А. Сергеева (Артема), М. В. Фрунзе, Л. М. Сталь, М. М. Шверника. Працівники обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури використали ці дані для встановлення меморіальних дошок на будинках, де проводили наради більшовики Г. І. Петровський, Ф. А. Сергеев (Артем) і де жив В. П. Ногін. За допомогою документів удалося встановити місце проживання у Миколаєві М. М. Шверника і Ф. Я. Кона.

У архіві виявлено понад 800 документів про дружбу і співробітництво трудящих Миколаївщини і братніх радянських республік. На основі цих архівних джерел підготовлено до видання збірник документів і матеріалів «Дружбою сильні (1917—1975 рр.)», опубліковано у періодичних виданнях 14 статей і хроніку дружніх зв'язків.

Тепер архів здійснює пошук документів про інтернаціональні зв'язки Миколаївщини з трудящими зарубіжних країн. Найближчим часом

замічено виявити архівні джерела про участь трудящих області в боротьбі радянського народу за мир.

У доповіді на XXV з'їзді КПРС Генеральний Секретар ЦК КПРС Л. І. Брежнев підкреслював: «Утвердження в свідомості трудящих, насамперед молодого покоління, ідей радянського патріотизму і соціалістичного інтернаціоналізму, гордості за Країну Рад, за нашу Батьківщину, готовності стати на захист завоювань соціалізму було і залишається одним з найважливіших завдань партії»¹. У вирішенні цього завдання важливу роль відіграє ретроспективна інформація, її використання в інтересах комуністичного виховання трудящих.

Велике виховне значення мали заходи, здійснені до 100-річчя від дня народження В. І. Леніна, 50-річчя утворення Союзу РСР, 70-річчя першої російської народної революції 1905—1907 рр., 60-річчя Великого Жовтня і встановлення Радянської влади на Україні. Документальна інформація, підготовлена архівом до цих ювілеїв, була високо оцінена громадськістю. У 1970—1978 рр. архівісти області спільно з працівниками інших організацій провели 9 наукових конференцій, організували 24 документальні виставки, підготували 85 радіо- і телепередач, опублікували у пресі 185 статей і добірок документів. Ефективним засобом масової інформації є виступи з лекціями, підготовленими, головним чином, за матеріалами архівів. За період від 1970 р. архівісти організували 275 лекцій, на яких були присутні 18 тис. чоловік, виявили нові документи для експозицій у 39 народних і державних музеях.

Важливою формою науково-інформаційної діяльності архіву є також зустрічі працівників архіву з представниками громадськості міста і області — ветеранами партії, учасниками визволення області від фашистських загарбників і героями підпілля, письменниками, пропагандистами, викладачами вузів і шкіл, працівниками преси, радіо і телебачення. Такі зустрічі цінні тим, що дають можливість архівістам глибше виявити потреби суспільства у ретроспективній інформації. З цієї ж метою постійно підтримують ділові контакти з науковими, народногосподарськими, культурно-освітніми закладами, а також з партійним архівом і Будинком політосвіти Миколаївського обкому Компартії України, редакціями газет, радіо і телебачення, обласною організацією Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури, краєзнавчим музеєм. Ряд заходів здійснено спільно з цими установами і організаціями. Необхідно відзначити, що в науково-інформаційній діяльності працівники архіву постійно відчують допомогу партійних і радянських органів.

Істотним вкладом у розвиток суспільних наук є збірники документів та інші видання, які включають ретроспективну документальну інформацію. За останні 20 років архів спільно з партархівом обкому Компартії України підготував шість збірників документів. Широко було використано документи архіву при підготовці і виданні «Історії міст і сіл Української РСР. Миколаївська область». Третя частина всіх посилань у томі зроблена на джерела, що зберігаються у Миколаївському облдержархіві.

Важливе значення має інформація на основі документів про розвиток народного господарства країни. Після виявлення в архіві історичних джерел із цієї тематики одержано ряд відгуків, що свідчить про значний інтерес до них. Так, Чорноморський суднобудівний завод зробив замовлення на документи про плаваючий кран «Великан», побудований на цьому підприємстві ще до революції. Дані документів, осо-

¹ Матеріали XXV з'їзду КПРС. К., 1976, стор. 84.

бливо про його вантажопідйомність, необхідні були для проведення ремонту крану. У відгуку, надісланому до архіву із заводу, говорилося: «Знання побудови і вантажопідйомності дали нам можливість вміло експлуатувати споруду, уникнути можливих аварій і зайвих затрат на роботи і досліди».

На кінець п'ятирічки архів запланував завершити виявлення документів про охорону природи і навколишнього середовища за тематичним планом, розробленим спільно з обласною інспекцією охорони природи. На думку архівістів, одержані результати принесуть велику користь у цій важливій державній справі. Необхідно відзначити, що документи архіву широко використовуються плановими і господарськими організаціями для розробки перспективних планів, економічних досліджень і т. д. Досить сказати, що лише протягом 1972—1977 рр. у читальному залі працювало майже 300 дослідників з різних організацій, які використовували архівні джерела в інтересах народного господарства. За цей час виконано 214 тематичних запитів.

Працівники архіву велику увагу приділяють організації ініціативної інформації шляхом листування, підготовки переліків і оглядів, що може подати допомогу плановим і господарським органам у виконанні народногосподарських планів і прискоренні науково-технічного прогресу.

Важлива роль у науково-інформаційній роботі належить інформаційно-пошуковій системі, яку необхідно весь час удосконалювати. Цю роботу працівники архіву ведуть плановірно і систематично. Тепер вони готують друге видання путівника по архіву, оскільки випущений у 1966 р. путівник уже не може задовольнити потреб дослідників у інформації про фонди архіву (за згаданий час обсяг документів збільшився вдвічі). З метою підвищення інформативності путівника до характеристики фондів найбільших організацій буде включено інформацію про документи, що зберігаються в їх відомчих архівах.

Одним із основних інформаційних довідників є описи, удосконаленню яких приділяється велика увага. В архіві повністю удосконалено описи фондів першої категорії за дореволюційний період, а наприкінці п'ятирічки намічено удосконалити описи першої категорії радянського періоду.

Активна науково-інформаційна діяльність була б неможливою без створення системи каталогів архіву, в яких налічується понад 160 тис. тематичних карток, серед них 10 тис. карток на кінофотофонодокументи. Каталог систематично удосконалюється. Для підвищення ефективності науково-інформаційної роботи створено каталог тематичних запитів, виконаних архівом за післявоєнні роки, а також складених інформаційних документів.

Як відомо, у недалекому майбутньому заплановано включити перспективну інформацію Державного архівного фонду СРСР до єдиної системи науково-технічної інформації, що створюється в нашій країні². Це зобов'язує працівників архівних установ звернути особливу увагу на вдосконалення вже існуючих засобів інформації і розробку нових. Активізація науково-інформаційної роботи, її удосконалення — одне з важливих завдань державних архівів в умовах зрілого соціалізму і побудови комунізму.

Ш. С. ЛЮДКОВСЬКИЙ

² Див.: Ф. И. Долгих. Основные проблемы архивного дела в условиях развитого социалистического общества. — «Советские архивы», 1978, № 1, стор. 7.

ІНФОРМАЦІЯ ТА ХРОНІКА

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ КОНФЕРЕНЦІЇ, ПРИСВЯЧЕНІ 60-РІЧЧЮ РАДЯНСЬКОЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ

Донецьк. 16 травня 1978 р. в Будинку політосвіти Донецького обкому Компартії України відбулася науково-практична конференція, присвячена 60-річчю ленінського декрету «Про реорганізацію та централізацію архівної справи в РСФРР». В її роботі взяли участь працівники обласних партійного та державного архівів, архівного відділу облвиконкому, викладачі Донецького державного університету, завідувачі міськими, районними та відомчими архівами, завідувачий відділом агітації та пропаганди обкому Компартії України Е. Д. Клерфон, завідувачий загальним відділом обкому партії В. І. Попов, заступник завідуючого відділу агітації та пропаганди обкому партії М. Ф. Пономарьов.

З доповіддю «60-річчя ленінського декрету «Про реорганізацію та централізацію архівної справи в РРФСР» виступив старший викладач Донецького держуніверситету Е. М. Стуканов. Він висвітлив основні етапи архівного будівництва в нашій країні, розповів про успіхи, досягнуті архівістами в здійсненні ленінського декрету, зупинився на питаннях архівного будівництва у Донецькій області. Про історію розвитку партійного архіву Донецького обкому Компартії України розповів його завідувачий О. В. Грушко. Він відзначив, що тепер Донецький партійний архів є одним з найбільших архівів на Україні, в ньому проводиться велика робота щодо комплектування і зберігання документів, удосконалення науково-довідкового апарату, широкого використання історичних джерел в інтересах комуністичного будівництва.

Директор Донецького облдержархіву С. В. Титова виступила із співповіддю

«Здійснення в Донбасі ленінських ідей архівного будівництва». Вона зупинилась на основних етапах архівного будівництва на Донбасі, відзначила, що за 60 років завдяки заходам партійних і радянських органів, наполегливій і невтомній діяльності працівників архівних установ області джерела з історії минулого і сучасного Донецького краю зібрано у державні архіви, упорядковано на основі єдиних принципів, вони широко використовуються в інтересах розвитку соціалістичного суспільства. Про документи обласних партійного і державного архівів як джерела з історії краю розповіли К. В. Замарева — науковий співробітник Донецького партархіву і З. М. Пиругіна — головний охоронець фондів Донецького облдержархіву. В їх повідомленнях дано глибокий аналіз фондів, які зберігаються у архівах, розкрито наявність і зміст документів про соціалістичне будівництво в Донецькій області, подано характеристику найбільш цінних документів про зв'язки В. І. Леніна і видатних діячів Комуністичної партії Н. К. Крупської, Г. І. Петровського, В. Я. Чубаря, А. Ф. Сергеева (Артема) з трудящими Донбасу.

З великим інтересом учасники конференції прослухали виступи наукового співробітника партархіву В. І. Лебедева та начальника відділу використання документів облдержархіву Н. М. Заставської про науково-публікаторську діяльність архівів. Вони відзначили, що партійний і державний архіви працюють у тісній співдружності.

О. А. Попова

* * *

Миколаїв. 16 травня 1978 р. у Будинку політичної освіти Миколаївського обкому Компартії України відбулася науково-практична конференція «Архіви на службі радянського суспільства», у роботі якої взяли участь працівники обласного партійного архіву, облдержархіву, міських і районних

державних та відомчих архівів, викладачі та студенти історичного факультету Миколаївського педагогічного інституту, працівники обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, обласного краєзнавчого музею.

Про архівне будівництво на Миколаївщині

ні за роки Радянської влади розповів у доповіді «Радянському архівному будівництву — 60 років» завідуючий архівним відділом облвиконкому І. С. Бездінний, а про виявлення та використання документів у облдержархіві, пов'язаних з життям і діяльністю В. І. Леніна — директор архіву Ш. С. Людкоцький. Фонди обласного партійного архіву, що являють собою документальну базу для вивчення історії місцевих партійних організацій, охарактеризував науковий працівник обласного партійного архіву В. О. Міющенко.

З інтересом було прослухано повідомлення працівників облдержархіву «Документи про дружні зв'язки трудящих Миколаївщини з трудящими братніх союзних республік» і «Використання документів Миколаївського облдержархіву в агітаційно-пропагандистських та культурно-освітніх цілях» та інструктора облпартархіву Т. В. Большакової «Науково-видавнича діяльність архівних установ області (1957—1977 рр.)».

Учасники конференції ознайомились з виставкою «Архівні документи — пам'ятки історії і культури», яку підготував обл-

держархів. На шести стендах виставки розміщено фотокопії цінних архівних документів і матеріалів, які розповідають про архівне будівництво на Україні і Миколаївщині. Привертають увагу відвідувачів рідкісні історичні документи і фотознімки про перебування на Миколаївщині М. І. Калініна, Г. І. Петровського, М. В. Фрунзе, А. В. Луначарського. На окремому стенді вміщено ілюстративний фотоматеріал про роботу облдержархіву щодо збереження та використання архівних документів в інтересах радянського суспільства.

Унікальним документам облдержархіву присвячено шістнадцятий випуск фотопірини «Документи розповідають». Спільно з краєзнавчим музеєм облдержархів підготував виставку «Радянський плакат (1921—1941 рр.)», а разом з працівниками обласної наукової бібліотеки імені О. М. Гмирява — виставку «Видання архівних установ Української РСР», на якій представлено збірники документів, журнали, довідкові та інші видання.

Г. Д. Богатий

* * *

Чернівці. 18 травня 1978 р. в м. Чернівці проходила науково-практична конференція. В її роботі взяли участь представники партійних і радянських органів, працівники наукових установ, навчальних закладів, музеїв міста, громадських організацій, працівники обласного, районних і міських державних архівів, партійного архіву обкому Компартії України, а також архівісти Сумської та Гомельської областей.

Конференцію відкрила заступник голови Чернігівського облвиконкому В. Д. Пронікова. Учасники конференції заслухали доповідь «Стан і перспективи розвитку архівної справи в Чернігівській області», яку виголосила Н. К. Кисельова. Завідувач партархівом Н. Я. Філіпська виступила з повідомленням «Партійний архів обкому Компартії України — документальна скарбниця історії партійної організації Чернігівщини», а директор облдержархіву І. К. Іващенко — «З історії створення і діяльності Чернігівського обласного державного архіву». Було заслухано також ряд інших повідомлень працівників архівів. Начальник відділу облдержархіву О. П. Романова розповіла про організацію комплектування та збереження документів, поліпшення науково-довідкового апарату до документів архівів з постійним фондовим складом. Про науково-дослідну роботу чернігівських архівістів у галузі архівознавства і діловодства йшлося в повідомленні старшого мето-

диста облдержархіву Л. Б. Пармузіної. Про основні напрями використання документів партійного і державного архівів інформували заступник директора облдержархіву наукової частини М. Т. Яцура і старший науковий працівник партархіву В. Д. Фальчевська. Про стан роботи і завдання філіалу обласного державного архіву в м. Ніжині у справі науково-інформаційної діяльності розповів старший науковий співробітник філіалу В. І. Симоненко; про досвід роботи Ніжинського міськдержархіву у забезпеченні збереження документів, комплектування і контролю за відомчими архівами — завідувача цим архівом М. Г. Мойсеєнко. Завідуючий об'єднаним відомчим архівом обласної ради профспілок М. М. Євтушенко виступив з повідомленням «До питання створення та організації роботи об'єднаного відомчого архіву». Про деякі підсумки діяльності комісії сприяння архівній справі повідомив голова комісії Б. А. Заславський.

Для учасників конференції було організовано виставку видань — збірників, добірок документів, наукових публікацій і статей, підготовлених чернігівськими архівістами. Групі кращих працівників архівних установ за багаторічну і самовіддану працю заступник голови облвиконкому В. П. Пронікова вручила Грамоти виконкому обласної Ради народних депутатів.

Н. К. Косарева

* * *

Київ. 25 травня 1978 р. у міськдержархіві відбулася наукова конференція, учасники якої прослухали доповіді «Історія архівної справи в СРСР» і «Фонди Київсько-

го міськдержархіву — важливе джерело до вивчення історії міста Києва», з якими виступили директор архіву В. М. Ткаченко і заступник директора Н. Б. Анапенко. По-